

**Վ. ԲՐՅՈՒՍՈՎԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ В. БРЮСОВА
BRUSOV STATE UNIVERSITY**

**ԲԱՆԲԵՐ
Վ. ԲՐՅՈՒՍՈՎԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ВЕСТНИК ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ
В. БРЮСОВА
BULLETIN OF BRUSOV STATE UNIVERSITY**

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ПЕДАГОГИКА И СОЦИАЛЬНЫЕ НАУКИ

PEDAGOGY AND SOCIAL SCIENCES

2(55)

**Վ. ԲՐՅՈՒՍՈՎԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
«ԼԻՆԳՎԱ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ**

ԵՐԵՎԱՆ - 2021

**ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒ ՍՈՎՈՐԵԼՈՒ
ԳՈՐԾՆԵԹԱՑՈՒՄ**

ԱՐԵՎԻԿ ԲԱԲԱՅԱՆ, ԱՆՈՒՇ ՂՈՒԿԱՍՅԱՆ, ՍԻՐԱՆ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

Հիմնաբառեր՝ ինքնուրույն աշխատանքի տեսակներ, ուսումնական գործունեություն, կրթական գործունեության կազմակերպում, ինքնուրույն աշխատանքի կառավարում, անհատական աշխատանքի արդյունավետություն, հեռավար ուսուցում, ինքնակրթություն

Արագ զարգացող ժամանակակից աշխարհում ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքի կազմակերպման խնդիրը այսօր ամենաարդիականն է և պահանջում է նոր լուծումներ: Ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքը համարվում է ուսումնական գործընթացի անբաժանելի մասը և մասնագետների պատրաստման համակարգում մանկավարժական գործընթացի որակի ապահովման և պարտադիր ու կարևոր պայման է: Հոդվածում ուսումնասիրվում են ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքի առանձնահատկությունները երկրորդ օտար լեզվի ուսումնասիրության ժամանակ: Մեկնաբանվում են սովորողների ինքնուրույն աշխատանքի հմտությունների և կարողությունների զարգացման հնարները, անդրադարձ է կատարվում այնպիսի հասկացությունների, ինչպիսիք են լսարանային և արտալսարանային ինքնուրույն աշխատանքը, անհատականության զարգացումը, սովորողների ստեղծագործական մտքի ձևավորումը, ինքնուրույն աշխատանքի արդյունավետությունը, որոնողական և հետազոտական բնույթի գործնական և ստեղծագործական աշխատանքի ծավալի մեծացումը: Հոդվածում լայնորեն դիտարկվում է սովորողների անհատական աշխատանքը և՛ որպես դասավանդման մեթոդ, և՛ որպես ուսումնական աշխատանքի կազմակերպման ձև, և՛ որպես ճանաչողական գործունեության խթանման միջոց: Քննարկվում են անհատական աշխատանքի ուսումնասիրման տարբեր ասպեկտներ, առաջարկություններ են արվում այդ աշխատանքների ձևերի և մեթոդների մշակումների, ինչպես նաև դրանց պլանավորման ու կազմակերպման վերաբերյալ:

Համաշխարհայնացման գործընթացում մարդիկ հնարավորություն ունեն ազատ շփվել ինչպես համացանցում, այպես էլ կյանքում, ուստի օտար լեզվի իմացությունը, հատկապես անգլերեն լեզվի, դառնում է իրական արժեք հասնելու մասնագիտական ավելի բարձր մակարդակի, առաջխաղացում ունենալու աշխատանքում, տարբեր երկրներում ազատ տեղաշարժվելու և ճանապարհորդելու, ինչպես նաև ազգամիջյան և միջ-մշակութային արդյունավետ հաղորդակցություն, փոխըմբռնում և համագործակցություն ապահովելու համար: Ժամանակակից աշխարհում անգլերենը կենսական դեր է խաղում տարբեր ազգությունների պատկանող մարդկանց շփման համար: Կյանքի յուրաքանչյուր ոլորտ այս կամ այն չափով կապված է անգլերեն լեզվի հետ. աշխատանք, ուսում, ճանապարհորդություն, հանգիստ, շփում և այլն: Անգլերենը դարձել է միջազգային լեզու, այն տիրապետելով շատ դոմեններ և նոր հնարավորություններ են բացվում անձի առջև:

Ժամանակակից համացանցի և մուլտիմեդիա տեխնոլոգիաները խթանում են ուսանողների անհատականացումը, նպատակասլացությունը, ինքնակառավարումը, ուստի կրթության ինքնուրույն արտալսարանային ձևը դառնում է ուսումնական գործընթացի հիմքը, ավելին, հատկապես ինքնուրույն արտալսարանային աշխատանքն է ձևավորում ինքնակրթության կարողությունները և համարվում է գիտական գործունեության նախապատրաստական փուլ: Օտար լեզվով ինքնուրույն աշխատանքի հաջող կազմակերպումը օժանդակում է կրթության շարունակականությունը, ինքնակրթության զարգացումը: Մի կողմից, ինքնուրույն գործունեությունը մեծացնում է ուսանողների ճանաչողական հետաքրքրությունը և ակտիվությունը, մյուս կողմից՝ խթան է հանդիսանում հետբուհական ինքնակրթության հետագա մասնագիտական զարգացման համար:

Արագ զարգացող ժամանակակից աշխարհում ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքի կազմակերպման խնդիրը այսօր ամենաարդիականն է և պահանջում է նոր լուծումներ: Դա առաջին հերթին պայմանավորված է ուսուցման գործընթացում հեռահաղորդակցական համակարգչային տեխնոլոգիաների ներդրմամբ, ինչպես նաև աշխարհում համաճարակի առկայության պայմաններում, առկա ուսուցումից հեռավար ուսուցմանն անցման կապակցությամբ:

Այսօր անհրաժեշտություն կա սովորողների մոտ ձևավորել ճանաչողական ինքնուրույնություն, տարբեր ճանաչողական և գործնական խնդիրներ առաջադրելու և լուծելու կարողություն, գործունեության մի ոլորտից մյուսը գիտելիքներ փոխանցելու և կիրառելու

ունակություն: Դասից դուրս անհատական աշխատանքը կա՛մ նախորդում է լսարանային աշխատանքին՝ ապահովելով դրա արդյունավետությունը, կա՛մ լսարանային աշխատանքի բնական շարունակությունն ու տրամաբանական ավարտն է, որի արդյունավետությունը կախված է լսարանային պարապմունքների նախապատրաստման և անցկացման որակից:

Կրթական գործընթացի կազմակերպման ժամանակակից միտումները, պահանջում են ընդլայնել, բարելավել, պլանավորել ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքը, օպտիմալացնել դասավանդողների բեռնվածությունը: Ժամանակակից բարձրագույն կրթության հիմնական նպատակներից մեկը ուսանողների ինքնակրթության զարգացումն է: Շարունակական կրթության հետ կապված խնդիրների լուծման համար ուսումնական գործընթացում շատ է կարևորվում սովորողների ինքնուրույն աշխատանքը, որը կրթական գործընթացի կարևոր բաղադրիչներից մեկն է:

Գիտության արագընթաց զարգացման, տեղեկատվության անսահմանափակ հոսքի համատեքստում անհնար է ողջ կյանքի ընթացքում անձին անվերջ սովորեցնել, առավել կարևոր է նրա մեջ խթանել գիտելիքների պաշար կուտակելու հետաքրքրություն՝ նրանց զինելով ինքնուրույն աշխատանք կատարելու համար անհրաժեշտ կարողություններով ու հմտություններով: Ինքնուրույնությունն անհրաժեշտ է անձի ստեղծագործական մտածողությունը զարգացնելու և սովորելու գործընթացը հետաքրքիր դարձնելու համար:

Ինքնուրույն աշխատանքի խնդիրները ինտենսիվորեն մշակվում են համալսարանների կողմից: Գիտական աշխատանքների շատ ժողովածուներում լայնորեն դիտարկվում է սովորողների անհատական աշխատանքը՝ որպես դասավանդման մեթոդ, և՛ որպես ուսումնական աշխատանքի կազմակերպման ձև, և՛ որպես ճանաչողական գործունեության խթանման միջոց: Հեղինակները քննարկում են անհատական աշխատանքի ուսումնասիրման տարբեր ասպեկտներ, առաջարկություններ են անում այդ աշխատանքների ձևերի և մեթոդների մշակումների, ինչպես նաև դրանց պլանավորման ու կազմակերպման վերաբերյալ: Հետազոտողների տեսադաշտում առկա են ինքնուրույն աշխատանքի վերահսկողության կազմակերպման տեսակները և մեթոդները: Հաշվի են առնվում այնպիսի մեթոդաբանական խնդիրներ, ինչպիսիք են ինքնուրույն աշխատանքի ձևերի ընտրության չափանիշները, մասնագիտական առաջադրանքների յուրացման մակարդակի բացահայտումը և այլն (Белякова, Кожушкова 2017: 86-88):

Համալսարանի խնդիրն է.

- ձևավորել ուսանողի, որպես ապագա մասնագետի անհատականությունը, որն ընդունակ լինի ինքնակազմակերպվելու և շարունակական կրթության պայմաններում ինքնակրթությամբ կատարելագործելու և հարստացնելու մասնագիտական գիտելիքները,
- կատարելագործել կրեդիտային ուսուցման համակարգի պահանջներին համապատասխան ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքների համակարգը՝ բովանդակությունը, տեսակները, ձևերը, մեթոդները, վերահսկումը, կառավարումը
- ամրապնդել ինքնուրույն աշխատանքի կազմակերպման համար անհրաժեշտ նյութատեխնիկական բազան:

Բուհում ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքի առջև դրված են որոշակի խնդիրներ, ինչպիսիք են լսարանային և արտալսարանային պարապմունքների ընթացքում ձեռք բերված գիտելիքների ամրապնդումը և ընդլայնումը, այդ գիտելիքները մտավոր գործունեության կարծրատիպերի վերածումը, գիտահետազոտական գործունեության հետ կապված գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների զարգացումը, ինքնակրթության, ինքնակատարելագործման, ինքնաիրացման հմտությունների ձևավորումը:

Անվիճելի է, որ ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքը նպաստում է նրանց ինքնուրույնության, պատասխանատվության և կազմակերպվածության զարգացմանը, իրավիճակային որոշակի խնդիրների հանդեպ անհատական մոտեցում ցուցաբերելու կարողության ձևավորմանը:

Ժամանակակից կրթության գործընթացում ինքնուրույն աշխատանքը համարվում է կրթության կազմակերպման այնպիսի միջոց, որն ապահովում է ստեղծագործական մոտեցում և վերաիմաստավորում ուսումնասիրվող նյութի հանդեպ, անհրաժեշտ տեղեկատվության ինքնուրույն որոնում, վերլուծական կարողությունների զարգացում, ուսուցմանը հատկացվող ժամանակի պլանավորում, ուսուցողական աշխատանքի ռացիոնալ կազմակերպում: Ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքը նախապես պլանավորված գործընթաց է, որի հաջող իրականացումը կախված է ուսուցման յուրաքանչյուր փուլում այն կազմակերպելու և ժամանակին վերահսկելու դասավանդողի ունակությունից: Ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքը չի տա ցանկալի արդյունք, եթե այն չվերահսկվի դասավանդողի կողմից: Այդ նպատակի իրականացման համար գոյություն ունեն ընթացիկ վերահսկողության ձևեր. հարցում գործնական և լաբորատոր պարապմունքից առաջ, զրույց ուսանողների հետ հաշվետվությունից առաջ, համառոտ հարցում դասախոսությունից առաջ, խորհրդատվություն, ինքնուրույն աշխատանքների ստուգում սեմինար պարապմունքների ընթացքում,

ընթացիկ ստուգարքներ, քննություններ և այլն: Այս առումով յուրաքանչյուր դասավանդող պետք է անընդհատ վերապատրաստվի և կատարելագործվի՝ կիրառելով դասավանդման և ուսուցման նոր մեթոդներ:

«Ինքնուրույն աշխատանք» հասկացությունը բազմաբնույթ է, և բնական է, որ այն մեթոդական գրականության մեջ չի ստացել միասնական մեկնաբանություն: Ինքնուրույն աշխատանքի ուսուցմանը նվիրված աշխատություններում այս հասկացությունը համարվում է և՛ որպես ուսուցման կազմակերպման ձև, և՛ որպես մեթոդ, և՛ որպես ուսուցման միջոց, և՛ որպես ուսումնական գործունեության տեսակ: Ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքի առավել ամբողջական և բազմակողմանի հայեցակարգը ներկայացնում է Մ.Գ. Գարունովը. «Ինքնուրույն աշխատանքը ուսումնական, հետազոտական և ինքնակրթական բնույթի տարբեր խնդիրների կատարում է, այն հանդիսանում է մասնագիտական գիտելիքների համակարգի տիրապետման ուղի, ճանաչողական և մասնագիտական գործունեության միջոց, ստեղծագործական գործունեության և մասնագիտական վարպետության հմտությունների և կարողությունների ձևավորման միջոց» (Գարուнов, Пидкасистый 1978: 27):

Ինքնուրույն աշխատանքի ուսուցմանը նվիրված աշխատություններում տեսնում ենք, որ ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքի խնդրով զբաղվող հետազոտողները տարբեր բովանդակություն են դնում այս հայեցակարգում, իսկ դա վկայում է, որ մինչև այժմ հետազոտողները չեն կարողացել ստեղծել ինքնուրույն աշխատանքի տեսակների ունիվերսալ դասակարգում, որը կընդգրկեր այդ հասկացության արտաքին և ներքին ասպեկտները: Այնուամենայնիվ, բոլորի մոտ ականառու են ինքնուրույն աշխատանքի հետևյալ հատկանիշները (Ավագիմյան, Մխիթարյան 2016: 43-15):

- ինքնուրույն գործունեությունը համարվում է ուսուցման առաջատար սկզբունք
- ստեղծագործական գործունեությունը հանդիսանում է ինքնուրույն գործունեության կազմակերպման անհրաժեշտ պայման
- ուսանողը համարվում է որպես ինքնուրույն գործունեության սուբյեկտ
- դրդապատճառները, նպատակները, պայմանները, գործողությունները, արդյունքը ինքնուրույն աշխատանքի բաղադրիչներն են:

Ինքնուրույն աշխատանքը թույլ է տալիս լուծել օտար լեզուների դասավանդման մեթոդիկայի այնպիսի հրատապ խնդիրներ, ինչպիսիք են կառավարման, անհատականացման և ուսման հարմարավետության խնդիրը, ընկալման տարբեր տեսակները, լեզվական միջավայրի

բացակայությունը: Նման միջոցների օգտագործումը թույլ է տալիս ապահովել օտար լեզվի անհատական ուսումնասիրությունը, ուսանողի ինքնուրույնության ու պատասխանատվության բարձրացումը, յուրաքանչյուր ուսանողի հետաքրքրություններին և նպատակներին համապատասխան, ուսուցման գործընթացում միջմշակութային բաղադրիչի ներմուծումը (Смирнова 2015: 155-160):

Ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքը նպաստում է նաև համակարգելու, ամրապնդելու և ընդլայնելու տեսական գիտելիքները և գործնական կարողությունները, ձևավորելու տեղեկատվական աղբյուրներից օգտվելու հմտությունները, զարգացնելու ուսանողների ճանաչողական ունակությունները, մեծացնելու նրանց ակտիվությունը, ստեղծագործական նախաձեռնությունները, պատասխանատվության զգացումը, ինքնուրույնությունը, հետազոտական աշխատանքի կարողությունները:

Ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքը բաղկացած է 2 մասից՝ դասախոսի վերահսկողությամբ ուսանողի կողմից կատարվող աշխատանք և առանց դասախոսի վերահսկողության ուսանողի կողմից կատարվող աշխատանք: Դասախոսի վերահսկողությամբ ուսանողի կողմից իրականացվող ինքնուրույն աշխատանքը նպատակ ունի խորացնելու և ամրագրելու ստացած գիտելիքները, զարգացնելու տվյալ առարկայի բնագավառում վերլուծական և գործնական կարողություններն ու հմտությունները: Այդ ինքնուրույն աշխատանքը կատարվում է անհատական պարապմունքների ձևով, որոնց ընթացքում դասախոսը մի կողմից՝ անցկացնում է խորհրդատվություն ուսանողների հետ, մյուս կողմից՝ իրականացնում է վերահսկողություն և գնահատում է ուսանողների անհատական առաջադրանքների և ինքնուրույն աշխատանքի կատարման արդյունքները: Առանց դասախոսի վերահսկողության ուսանողի կողմից կատարվող ինքնուրույն աշխատանքն օգնում է նրան պատրաստվելու ընթացիկ լսարանային պարապմունքներին (դասախոսություններ, սեմինար, գործնական և լաբորատոր պարապմունքներ), աջակցում է առարկայի խորացված ուսուցմանը: Այդ աշխատանքի արդյունքներն արտահայտվում են լսարանային պարապմունքների ընթացքում ուսանողի ակտիվությամբ, կատարած զեկուցումների որակով, թեստային առաջադրանքների, ստուգողական աշխատանքների գնահատականներով: Ինքնուրույն աշխատանքի արդյունքները հաշվի են առնվում ուսանողի ընթացիկ առաջադիմությունը որոշելու և ռեյթինգային գնահատականը հաշվարկելու ժամանակ:

Պետք է արձանագրել, որ ցածր կուրսերում ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքի նպատակը ձեռք բերված գիտելիքների

ընդլայնումը և համակարգումն է, իսկ ավագ կուրսերում՝ նրանց ստեղծագործական ներուժի զարգացումը:

Ավագ կուրսերի ուսանողները ձեռք են բերում ոչ միայն տեսական գիտելիքներ, այլ նաև սովորում են դրանք օգտագործել տարբեր իրավիճակներում: Դասախոսը առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձնում ուսանողների հրապարակային ելույթ ունենալու կարողության զարգացմանը, քննարկումներին մասնակցելու, սեփական տեսակետները պաշտպանելու, ընդդիմախոսների փաստարկները վերլուծելու կարողություններին: Դրան նպաստում են ուսանողական գիտաժողովները, օլիմպիադաները, կլոր սեղանները, բանավեճերը, քննարկումները:

Անհրաժեշտ է հաշվի առնել, որ որոշակի դասընթացի ուսումնական նյութի յուրացման և ամրապնդման հիմնական գործոններն են ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքի ձևերը, որոնք առաջին հերթին կախված են ուսուցանվող առարկայի բովանդակությունից, ուսանողի պատրաստվածության և ինքնուրույնության աստիճանից, ինչպես նաև դասավանդողի մասնագիտական կարողություններից և արհեստավարժությունից: Յուրաքանչյուր դասավանդող պետք է ունենա ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքի համար անհրաժեշտ առաջադրանքների և վարժությունների բազմազանություն, որոնք չպետք է սահմանափակվեն պարզագույն, զեկույցներով, թեզիսներով, ռեֆերատներով, ստուգողական առաջադրանքներով, այլ կիրառվեն անհատական աշխատանքի այնպիսի տեսակներ, ինչպիսիք են. նախագծերի կազմումը, գրական աղբյուրների հղումները, խաչբառերի, պաստառների, բուկլետների ստեղծումը, սեմինար պարապմունքների ծրագրի մշակումը, ելույթների համար կոնսպեկտների, զեկույցների, հաղորդագրությունների, ամփոփագրերի պատրաստումը, շնորհանդեսները, հարցազրույցը, որոնողական և հետազոտական բնույթի առաջադրանքները:

Ուսուցման կրեդիտային համակարգի շրջանակում, առկա ուսուցման պայմաններում ինքնուրույն աշխատանքը զբաղեցնում է ժամերի ընդհանուր ծավալի 2/3-ը, իսկ հեռակա ուսուցման բաժնում հիմնական ծանրությունն ընկնում է ինքնուրույն աշխատանքի վրա: Գոյություն ունի ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքի երկու տեսակ. ուսանողների փաստացի անհատական աշխատանք և դասավանդողի ղեկավարությամբ ինքնուրույն աշխատանք: Ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքը ներառում է նախապատրաստական աշխատանքներ ընթացիկ պարապմունքների համար, մշակման համար նախատեսված նյութի ուսումնասիրություն, տնային առաջադրանքների կատարում,

նախագծերի մշակում, կոնսպեկտներ, ռեֆերատներ, զեկուցումներ, էսսեների պատրաստում:

Ինքնուրույն աշխատանքի կարևորությունը օտար լեզվի յուրացման գործընթացում համառոտ կարելի է բնորոշել հետևյալ կերպ. այն թույլ է տալիս սովորողների աշխատանքը կազմակերպել իրենց անհատական կարողություններին համապատասխան, բեռնաթափել լսարանային պարապմունքները:

Ինքնուրույն աշխատանքի ընթացքում իրականացվում են վերապատրաստման հիմնական գործառնությունները.

- ստեղծագործական մտածողության զարգացում,
- ուսուցանվող նյութի լիարժեք յուրացում,
- գիտելիքների համակարգում, դրանց վերամշակում կայուն հմտությունների և կարողությունների,
- մասնագիտական գրականության հետ ինքնուրույն աշխատանքի հմտությունների ձեռքբերում և գիտելիքների հարստացում,
- աշխատանքային ռացիոնալ մեթոդների մշակում, ներառյալ համացանցային աղբյուրների օգտագործումը (Song, Hill 2007: 27-42):

Ըստ հոգեբանության ժամանակակից պատկերացումների, ուսուցումը, համակցում է դասավանդողի և սովորողի փոխկապակցված գործունեության միջոցները: Առարկայի, որպես ամբողջության կամ առանձին թեմաների ուսումնասիրությունը պետք է այնպես կառուցված լինի, որ ուսուցման ցանկացած մեթոդ նպաստի ճանաչողական ինքնուրույնության զարգացմանը: Հետևաբար, անհատական աշխատանքը և՛ ուսումնական գործընթացն ակտիվացնելու միջոց է, և՛ գիտելիքների հաջող յուրացման և հմտությունների ու կարողությունների ձևավորման անհրաժեշտ պայման: Ճանաչողական գործունեության զարգացումը կախված է ոչ միայն ուսումնական գործընթացի կազմակերպման առանձնահատկություններից, այլ նաև ճանաչողական գործունեության բնույթից:

Փորձեր են արվում հիմնավորելու ինքնուրույն աշխատանքի առանձնահատկությունները, բովանդակությունը, ձևերը՝ կապված ուսումնական որոշակի առարկայի առանձնահատկությունների հետ: Բայց հետազոտության այս մասը առավել հաճախ նկարագրում է (լավագույն դեպքում ընդհանրացում) համապատասխան ամբիոնի փորձը կամ ուսուցչի անձնական փորձը ուսանողների ինքնուրույն գործունեության կազմակերպման և վերահսկման գործում:

Օտար լեզու սովորելիս կարևոր է տարբերակել օտար լեզվի պարապմունքների ժամանակ անհատական աշխատանքի բովանդակությունը և լսարանային ինքնուրույն աշխատանքը: Բայց երկու

դեպքում էլ այն ձևավորվում է որպես նպատակաուղղված ուսումնական գործողությունների համալիր, որում նախապես որոշված են դրանց բնույթն ու հաջողականությունը, և նախատեսված են նաև դրանց վերահսկումն ու ուղղումը: Այստեղից բխում են լսարանում և լսասարանից դուրս ինքնուրույն աշխատանքի առանձնահատկությունները: Օտար լեզվի դասընթացում ոչ միայն լեզվական և խոսքային նյութի հետ աշխատելու հնարների յուրացումն է ինքնուրույն աշխատանք համարվում, այլ նաև այդ յուրացրած հնարները խոսքային նոր իրավիճակներում ստեղծագործաբար կիրառելու կարողության զարգացումը: Հետևաբար, ինքնուրույն աշխատանքի առաջադրանքները որոշելիս կարևոր է հասկանալ, թե ինչ նպատակների պետք է ծառայի այդ աշխատանքը, ինչպիսի հմտություններ և կարողություններ է անհրաժեշտ զարգացնել:

Այս տեսակի հմտությունների ձևավորման համար խոսքային գործունեության յուրաքանչյուր տեսակ իրականացվում է իր սեփական մեխանիզմի հիման վրա, և յուրաքանչյուր խոսքային գործունեության տեսակի համար կա յուրացման յուրահատուկ մեթոդ: Հետևաբար, ինքնուրույն աշխատանքը պետք է իրականացվի տարբերակված, այսինքն՝ խոսքային գործունեության տեսակների զարգացման և լեզվական նյութի գործառական հմտությունների զարգացման համար ըստ նրանց մեխանիզմների և ձևավորման տեսակների: Այստեղից հետևում է, որ անհատական աշխատանքի կատարման ժամանակ պետք է հաշվի առնել լեզվի ուսուցման գործընթացի երկկողմանիությունը. ոչ միայն տիրապետել խոսքային գործունեության այս կամ այն տեսակին, այլ նաև ձեռք բերել այդ տեսակները յուրացնելու և կիրառելու կարողություններ և հմտություններ:

Ինքնուրույն աշխատանքի նպատակը և բովանդակությունը բխում են լեզվի ուսուցման ընդհանուր նպատակներից, ինչպես նաև նյութի վրա աշխատելու մասնավոր նպատակներից: Նպատակներն ու բովանդակությունը, որպես լեզվի ուսուցման համակարգի տարր, սահմանվում են ըստ թիրախային լեզվի տիրապետման տեսակի առաջին (հիմնական) կամ երկրորդ (օտար): Միևնույն ժամանակ, պետք է հիշել ճանաչողական գործունեության զարգացման և ինքնուրույն աշխատանքի արդյունավետության համար մեծ դեր է խաղում ոչ թե բուն առաջադրանքները, այլ ճանաչողական գործունեության տեսակները: Կարևոր է նաև արձանագրել, որ գործողությունների յուրաքանչյուր տեսակ հատուկ նշանակություն ունի ապագա մասնագիտական գործունեության մեջ: Ուստի դասավանդողը պետք է առանձնացնի գործողությունների հատկապես նշանակալի տեսակները և սահմանի այդ գործողությունների ձևավորման համար առաջադրանքները:

Օտար լեզուների ուսուցման գործընթացում սովորողների ինքնուրույն աշխատանքի ակտիվացման ձևերն ու մեթոդները շատ բազմազան են. օլիմպիադաները, գիտաժողովները, ուսումնա-մեթոդական համաժողովները, դերախաղերը և բիզնես խաղերը և այլն: Այս ձևերի մեթոդաբանությունը բավականաչափ մշակված է, բայց մեծապես որոշվում է համալսարանի ավանդույթներով, թիմի փորձով, դասախոսների և ուսանողների միջև հարաբերությունների մակարդակով:

Օտար լեզուների ուսուցման գործնական նպատակները ներառում են լեզվի վրա ինքնուրույն աշխատելու ունակության ձևավորումը, բայց դա իրագործելի է միայն այն դեպքում, եթե ուսանողները համարժեքորեն օգտագործեն աշխատանքի մեթոդները, եթե սովորեն ինքնուրույն վերահսկել իրենց գործողությունները:

Ուսումնասիրության արդյունքները ցույց են տվել, որ ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքի ճիշտ և համակարգված կազմակերպումը, որը հիմնված է ակտիվ մեթոդների և նորարարական տեխնոլոգիաների օգտագործման վրա, զգալիորեն մեծացնում է օտար լեզվի ուսուցման արդյունավետությունը:

Այսօր Համաշխարհային ցանցը տրամադրում է տեղեկատվական և հաղորդակցական բնույթի վիթխարի հնարավորություններ և ծառայություններ, որոնք կարող են հաջողությամբ կիրառվել ուսումնական գործընթացում: Համացանցի հնարավորությունների շնորհիվ կրթությունը տեղափոխվել է որակապես նոր մակարդակ:

Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների օգտագործումն օտար լեզվի դասերին նպաստում է ուսուցման արդյունավետությանը, մեծացնում է սովորողների անհատական լեզվական կարողությունները, ճանաչողությունը, այլընտրանքային և փոխկապակցված մեթոդների կիրառման հնարավորությունները: Այս իրավիճակում դասավանդողը դադարում է գիտելիքների հաղորդման միակ աղբյուրը լինելուց, քանի որ սովորողն ինքը պետք է կողմնորոշվի համացանցում և ինքնուրույն, իր պահանջմունքներին համապատասխան աղբյուրներ գտնի, իսկ դասավանդողի հիմնական խնդիրն է աջակցել ուսանողների անհատականության զարգացմանը, օժանդակել նրանց ստեղծագործական որոնումներին, բարձրացնել ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքի դերը, խթանել ինքնուրույն աշխատանքի հմտությունների զարգացումը, որը հանգեցնելու է ուսանողների մասնագիտական աճին և նրանց ստեղծագործական գործունեության ու նախաձեռնողական կարողությունների զարգացմանը: Ուսանողների հետ հարաբերությունները կառուցվում են համագործակցության և համատեղ ստեղծագործության սկզբունքների վրա (Саркисян 2015: 176-180):

Ուսումնական աշխատանքի կազմակերպական ձևերի նպատակային կիրառումը ենթադրում է ուսանողների անհատական և խմբային աշխատանքի աճ, ավանդական դասից հեռացում՝ բացատրական-նկարագրական դասավանդման մեթոդի գերակայությամբ, որոնողական և հետազոտական բնույթի գործնական և ստեղծագործական աշխատանքի ծավալի ավելացում:

Ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքի ժամանակակից ձևերի հիմք են հանդիսանում տեղեկատվական տեխնոլոգիաները հեռահաղորդակցության զարգացման ժամանակակից միջոցները, հեռավար կրթության տեխնոլոգիաները:

Պրակտիկան ցույց է տալիս ուսանողների շահագրգռվածությունը ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառման նկատմամբ օտար լեզուների ինքնուրույն ուսուցման գործընթացում, որտեղ օպտիմալ կերպով ուսանողների կողմից օգտագործվում են ուսուցման ակտիվության, մատչելիության, գիտակցականության սկզբունքները, ինչպես նաև զարգանում են մտավոր գործողությունները և կարողությունները:

Կրթական համակարգում լայն կիրառություն են ստացել սոցիալական ցանցերը, որոնք հնարավորություն են տալիս ստեղծելու ուսումնական հաստատության կրթական կայքը, անցկացնելու հեռավար պարապմունքներ, հանդիպումներ, գիտաժողովներ, խորհրդատվություններ՝ հետադարձ կապի ապահովմամբ (Hughes 2005: 169-179):

Համացանցային ռեսուրսների ներգրավումը օտար լեզվի ինքնուրույն ուսուցման գործընթացում թույլ է տալիս ընտրել կարդալու և լսելու համար մասնագիտական ուղղվածություն ունեցող արդիական ուսումնական նյութեր, հետագայում պատրաստի ինտերակտիվ համակարգերի միջոցով դրանք ենթարկելով բառային և քերականական մշակման: Իսկ եթե բացակայում են համապատասխան վարժությունները, կամ, դասավանդողի կարծիքով, դրանք բավարար չեն նյութը մշակելու և համակարգելու, որոշակի հմտություններ զարգացնելու համար, ապա բազմաթիվ հնարավորություններ կան ստեղծել ու սեփական թեստերը՝ օգտագործելով հատուկ ձևանմուշներ: Կան բազմաթիվ կայքեր, որոնք առաջարկում են ձևանմուշներ՝ թեստեր ստեղծելու համար հետևյալ ձևաչափով՝ բազմակի ընտրություն (multiple choice), համապատասխանեցում (matching), բացթողումների լրացում (filling in the gaps), ճիշտ կամ սխալի հաստատում (true or false) և այլն: Նման կայքերի ընձեռած հնարավորությունը օգնում է խնայել դասավանդողի ժամանակը՝ նրան ազատելով առաջադրանքներ ձևակերպելու և համացանցում տեղադրելու տեխնիկական

դժվարություններից: Կան նաև անվճար թեստերի ստեղծման բազմաթիվ ծրագրեր, որոնք հասանելի են համացանցում, օրինակ QuickQuizCreator <http://www.aboriginemundi.com/qqc/>, որը շատ օգտակար է որպես ինքնուրույն աշխատանքի կազմակերպման գործիք:

Էլեկտրոնային ուսուցման և մոնիտորինգային պատրաստի ծրագրերը բաղկացած են տեսական, գործնական մասերից և ստուգող համակարգից և օգտագործվում են ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքների կազմակերպման գործընթացում լեզվական տարբեր ասպեկտների՝ բառապաշարի, քերականության, հնչյունաբանության, բանավոր և գրավոր խոսքի, ունկնդրման ուսուցման նպատակով:

Էլեկտրոնային ձևերը օպտիմալացնում են դասավանդողի աշխատանքային գործընթացը, նրան հնարավորություն տալով ուսումնական նյութում կատարել արագ շտկումներ և լրացումներ, ինչպես նաև Էլեկտրոնային փոստի և կրթական WEB էջերի միջոցներով ուսանողներին հնարավորություն ընձեռնել տեղեկատվության հսկայական հոսքից, Էլեկտրոնային գրադարանների ձևով, ավելի արդյունավետորեն փնտրել և գտնել անհրաժեշտ տեղեկությունները:

Օտար լեզվի ուսուցման ժամանակ, ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքի կազմակերպման մեջ տեղեկատվական տեխնոլոգիաների օգտագործումը դասավանդողից պահանջում է ստեղծագործական մոտեցում, մեթոդական հնարների մշակում:

Անհրաժեշտ է նաև նշել, որ եթե օտար լեզվի ուսուցման ժամանակ, ինքնուրույն աշխատանքի կազմակերպման գործընթացում, դասավանդողն օգտագործում է տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ, որոնք օժտված են թափանցիկությամբ, պարզությամբ, ուսուցանվող նյութի յուրացման և օգտագործման դյուրին հատկություններով, ռեսուրսների և առաջադրանքների չափազանց մեծ քանակությամբ, ապա դասավանդողը կարող է իրականացնել տարբերակված ուսուցումն ամբողջությամբ. այն է՝ կրճատել ուսումնական նյութերի պատրաստման և արդյունքների մոնիտորինգի համար ծախսած ժամանակը: Բացի դրանից պետք է նշել, որ տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառումը ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքների շրջանակներում խթանում է դասավանդողին տարատեսակ ստեղծագործական գործունեություն ծավալելու և օտար լեզուների ուսուցման տարբեր ինտերակտիվ մեթոդներ օգտագործելու համար:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Ավագիմյան Ա.Ռ., Մխիթարյան Ա.Մ., Սովորողների ինքնավերլուծության և ինքնագնահատման մեթոդների կիրառման

հիմնախնդիրները դասավանդման գործընթացում, ՀՊՄՀ, «Մանկավարժ», Եր., 2016:

2. Белякова И.В., Кожушкова Н.В. Самостоятельная работа как ведущая форма организации учебно-познавательной деятельности учащихся на уроке. Научные труды Sworld. 2017, Т. 6, № 1, с. 86-88.
3. Гарунов М.Г., Пидкасистый П.И., Самостоятельная работа студентов., М., Знание, 1978, 27 с.
4. Саркисян М. С. On Some Aspects of the Writer's Cognitive-Stylistic Individuality (based on C. A. Duffy's poetry) // Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, № 3 (45), 2015, с. 176-180.
5. Смирнова М.И. Виды и формы самостоятельной работы при изучении иностранного языка / М.И. Смирнова, И.Г. Коршунова // Филологические науки. Вопросы теории и практики, № 11-2, 2015, с. 155-160.
6. Hughes, H. (2005) Actions and Reactions: Exploring International Students' Use of Online Information Resources. Australian Academic and Research Libraries, 36 (4), 169-179.
7. Song, L. and Hill, J. R. (2007). A Conceptual Model for Understanding Self-Directed Learning in Online Environments. Journal of Interactive Online Learning, 6(1), 27-42. Thomas, L., Hockings, C., Ottaway, J. and Jones, R. (2015) Independent learning: Student perspectives and experiences Final report to the Higher Education Academy, York: Higher Education Academy. Date View November 15, 2017.

REFERENCES

1. Avagimyan A.R', Mxit'aryan A.M.Sovoroghneri inqnaverlowc'owt'yan & inqnagnahatman met'odnerikrar'man himnaxndirneri'dasavandman gorc'y'nt'acowm, НРМН, "Mankavarjh", Er&an, 2016
2. Beljakova I.V., Kozhushkova N.V. Samostojatel'naja rabota kak vedushhaja forma organizacii uchebno-poznavatel'noj dejatel'nosti uchashhihsja na 50 uroke Nauchnye trudy Sworld. 2017. Т. 6. № 1. S. 86-88.
3. Garunov M.G., Pidkasilyj P.I. Samostojatel'naja rabota studentov. - М.: Znanie, 1978, - 27 s
4. Sarkisjan M. S. On Some Aspects of the Writer's Cognitive-Stylistic Individuality (based on C. A. Duffy's poetry) // Filologicheskie nauki. Voprosy teorii i praktiki. Tambov: Gramota, 2015. № 3 (45). S. 176-180. № 3 (45). S. 176-180.

5. Smirnova M.I. Vidy i formy samostojatel'noj raboty pri izuchenii inostrannogo jazyka / M.I. Smirnova, I.G. Korshunova // Filologicheskie nauki. Voprosy teorii i praktiki. 2015. № 11-2. S. 155-160

**АРЕВИК БАБАЯН, АНУШ ГУКАСЯН, СИРАН ПЕТРОСЯН -
ОСОБЕННОСТИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ ПРИ
ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА**

Ключевые слова: виды самостоятельной работы, учебная деятельность, организация образовательной деятельности, управление самостоятельной работой, эффективность индивидуальной работы, дистанционное обучение, самообразование

В статье исследуются особенности самостоятельной работы студентов при изучении иностранного языка. Комментируются умения и навыки самостоятельной работы студентов, обсуждаются такие понятия, как аудиторная и вне аудиторная самостоятельная работа, развитие личности, творческое мышление студентов, эффективность самостоятельной работы, объем практической и творческой работы поисково-исследовательского характера.

**AREVIK BABAYAN, ANOUSH GHOUKASYAN, SIRAN PETROSYAN -
PECULIARITIES OF STUDENTS' INDIVIDUAL WORK IN THE PROCESS OF
STUDYING A FOREIGN LANGUAGE**

Keywords: types of individual work, educational activities, organization of educational activities, management of individual work, efficiency of individual work, distance learning, self-education

The goal of the present article is to look into the peculiarities of students' individual work in the process of studying a foreign language. The issue touches upon such notions as classroom and extra-curricular activities, as well as discusses skills and abilities of students' individual work, the development of their personality, creative thinking and the efficiency of individual work.

**Ներկայացվել է՝ 27.02.2021
Գրախոսվել է՝ 11.03.2021**